

FENOMEN SINODE O EVANGELIZACIJI

Dr Andrija SULJAK

U svojoj kratkoj povijesti Biskupska sinoda održala je u Rimu od 27. rujna do 26. listopada 1974. godine po četvrti put svoje generalno zasjedanje. S velikim smo je zanimanjem očekivali, njezin rad pratili, mnogo od nje očekivali, a možda je i nas njezin svršetak razočarao. Gledali smo na nju kao na čarobni štapić, a čarobne formule, koja bi riješila sve probleme Crkve, nismo dobili. Ipak bila je plodna, do danas najplodnija Sinoda.

Izbor teme i pripravní rad

Tema njezinih raspravljanja bila je vrlo teška, »oceanski« široka, ali i od egzistencijalne važnosti za Crkvu. Pripreme su bile vrlo duge. Još u ožujku 1972, na jednom zasjedanju Generalnog tajništva Sinode, odlučeno je, u dogovoru s Papom, da se o izboru teme za slijedeće zasjedanje Sinode konzultiraju sve nacionalne Biskupske konferencije. Rezultat ovih širokih konzultacija bilo je oko četrdeset raznih tema, koje su se ipak mogle stegnuti na njih petnaestak. Analiziravši sve teme i njihova obrazloženja Generalno tajništvo odlučilo se preporučiti Papi temu o evangelizaciji. Crkva se nalazi u sve sekulariziranim svijetu kojemu svakim danom postaje teže naviještati Krista, stoga je neophodno i urgentno raditi na oživljavanju autentičnog misionarskog duha koji je Crkvu prožimao u prvim stoljećima njezina širenja. Uvažavajući obrazloženje i sam ocijenivši potrebe Crkve Papa je odlučio da tema idućeg zasjedanja Biskupske sinode bude evangelizacija svijeta — *De evangelizatione mundi huius temporis*.¹

Širinu ove teme mnogi su komentatori kritizirali, a ni neki episkopati nisu bili s njom baš zadovoljni. Tako npr. njemački su biskupi »željeli raspravljanje ograničiti na temu sekularizacije, francuski na temu evangelizacije mladih, latinskoamerički biskupi na temu teologije oslobođenja, a neki opet drugi na temu evangelizacije radništva.² Međutim, kad pogledamo postupak kojim se došlo do ove teme, ne može se tvrditi da ju je sam Papa nametnuo, jer su prije toga provedene dosta široke konzultacije pa je tako ona rezultat želja većine biskupa, a uspjeh koji je na Sinodi postignut pokazuje da kritike na račun teme nisu baš tako opravdane.

¹ *L'Osservatore Romano*, 208(1974), 1.

² *Glas Koncila*, 20(1974), 5.

Tema je izabrana u proljeće 1973, a već u lipnju iste godine počinju pripreme za što plodniji rad Sinode. Generalno tajništvo Sinode sastavilo je jedan dokument, prevelo ga na nekoliko jezika i poslalo svim nacionalnim Biskupskim konferencijama da o njemu dadnu svoje mišljenje i eventualne nadopune. Bila su to tzv. *Lineamenta* o evangelizaciji svijeta. Dokument je bio sastavljen u obliku pitanja na koja su pojedine Biskupske konferencije trebale dati odgovore. Taj su dokument dobile i naše Biskupske konferencije, o njemu se konzultirale s Bogoslovskim fakultetima i Visokim bogoslovnim školama i s odgovorima i dopunama poslale ga na Generalno tajništvo Sinode. Odgovori koje su episkopati iz cijelog svijeta poslali zajedno sa svojim dopunama vrlo su interesantni. Generalno tajništvo ih je svrstalo u tri grupe:

- mišljenja o samom dokumentu (daleko više ih ima pozitivnih nego negativnih);
- prikazi stanja evangelizacije u pojedinim mjesnim crkvama i
- specifični problemi evangelizacije u pojedinim mjesnim crkvama.³

Na temelju dobivenih odgovora Vijeće generalnog tajništva izradilo je uz pomoć stručnjaka dokument-bazu koji će poslužiti u raspravama kao *Instrumentum laboris*. Ovaj je dokument, ne predlažući nikakvih rješenja, samo zacrtao linije raspravama. Predvidio je rad Sinode u dva dijela: 1) Izmjena iskustava sa područja evangelizacije i 2) Refleksije o teološkim pitanjima koja iskrsavaju iz pastoralne prakse evangelizacije.

Kalendarium laborum Synodi, razaslan svim članovima predstojećeg zasjedanja, točno je predvidio što će se koji dan raditi.⁴

Opći pogled na zasjedanje

U radu Sinode učestvovalo je 209 sinodalnih otaca. Njih 144 bili su delegati 97 Biskupskih konferencija. Nisu mogli doći na zasjedanje samo delegati Biskupske konferencije Bugarske, Burme te armenski nadbiskup iz Carigrada. Po prvi puta u radu Sinode učestvovao je i delegat DR Sjevernog Vijetnama kojega je Papa posebno pozdravio. Ostali učesnici bili su delegati: Istočnih crkava, redovnikâ, poglavari rimskih dikasterija te oni koje je Papa po pravu sam imenovao. Svima njima u radu su pomagala dva specijalna sekretara, p. Domenico Grasso i p. Simon Amalorpavedess, Indijac, te 15 stručnjaka, među kojima su bile dvije redovnice, dvije laikinje i 4 laika.

Delegati naše Biskupske konferencije bili su o. Mijo Škvorc, pom. biskup zagrebački i msgr Janez Jenko, biskup i ap. adm. slovenskog dijela Gorice, Trsta i Kopra.

U ovom zasjedanju visokim brojem delegata bile su zastupljene crkve tzv. Trećeg svijeta. Njihova se prisutnost osjećala u raspravama, a u pojedinim pitanjima — koja su postala i najvažnija — dali su posebni ton i pravac diskusijama.

³ *L'Osservatore Romano*, 208(1974), 1—2. Tu se nalazi iscrpni opis Msgr Ladislava Rubina o izboru teme i pripravnim radovima na spomenutim 2 dokumentima.

⁴ *Ibid.*

U četiri tjedna rada održano je 26 generalnih kongregacija i dva turnusa rada u 12 studijskih grupa. Podnešeno je 299 referata, što usmeno, a što opet pismeno ili, kako su to pravila dopuštala, direktno Generalnom tajniku pismeno.

Zasjedanje je otvorio osobno sam Papa, prije podne pontifikalnom sv. Misom u Sikstinskoj kapeli, a poslije podne uvodnim govorom u prvoj generalnoj kongregaciji.

¹ Potrebno je istaknuti da je Papa s velikim interesom pratio rad Sinode. Od 26 generalnih kongregacija u 15 njih je osobno prisustvovao, svom pažnjom saslušao govornike, pozdravljao i odobravao lijepe ideje i pothvate, s pažnjom i mirom slušao i najdelikatnije interverte. Kažu da je marljivo bilježio misli referenata. Nijednom nije ni osobno, ni preko predsjednikâ ili nekog od kurijalnih kardinala prekinuo govornika. Želio je da biskupi govore potpuno slobodno, što je možda i posebna karakteristika ove Sinode. Izvan zasjedanja mnogo je kontaktirao sa sinodalnim ocima, a dne 20. listopada osobno je sudjelovao u povišenoj liturgiji Riječi i bratskoj agapi u Zavodu Propagande sa sinodalnim ocima i studentima Zavoda.⁵

Prvi dio zasjedanja — izmjena iskustava

Poslije službenog izvještaja msgr Ladislava Rubina o radu Vijeća Sinode te isto tako službenog izvještaja nadbiskupa Fortaleze u Brazilu, Alojzija Lorscheidera, o životu i radu Crkve kroz posljednje tri godine, tzv. *Panorame*, sinodalni oci prešli su na planirane rasprave. Kao baza za izmjenu iskustava bili su izvještaji o evangelizaciji na svih pet kontinenata.

Izmjena iskustava, koja je poslije ovih izvještaja počela, bila je vrlo živa, slobodna i smiona. Ne samo svaki kontinent, nego i svaka kulturna regija, svaka nacionalna Crkva ima svoje specifične uvjete i potrebe, svoje uspjehe i promašaje, svoje prijedloge i zahtjeve. Ali, da se poslužim riječima Giovannia Caprile iz *La Civiltà Cattolica*, »u isto vrijeme zapanjuje i komplementarnost iskustava, pa čak i sličnost u mnogim točkama, tako da se u njima mogu prepoznati 'znakovi vremena' i zacrtati barem osnovne konture pravaca kojima trebamo poći u evangelizaciji«.⁶

Iz svih ovih izlaganja, kao izmjene iskustava, sastavio je kard. Joseph Cordeiro dokument-sintezu i predao je sinodalnim ocima za drugi dio zasjedanja — Rasprave o teološkim problemima u vezi s evangelizacijom. Ovaj dokument mnogi ocjenjuju kao najbolji na ovom zasjedanju Sinode.⁷

Dokument-sinteza glavnu problematiku rada prvog dijela Sinode razvrstava u nekoliko točaka. Evo rezime sinteze:

Iz izvještaja delegata, posebno Afrike i Azije, vidi se da Crkva izvršuje svoju misiju u narodima kod kojih žive velike religije svijeta. Ove se religije pomlađuju, aktivne su, uživaju veliki ugled i podršku kako sa strane države tako i naroda. Često slove kao nacionalni iden-

⁵ *La Civiltà Cattolica*, 2986(1974), 369s, 378.

⁶ *Ibid.*, 371.

⁷ Herder Korrespondenz, 12(1974), 649ss; 11(1974), 591—597; Ovaj dokument-sintezu u cijelosti je donio *Il regno* 1974 DOCUMENTI, 1 novembre 1974; 522—529.

titet. Ova činjenica utječe nužno na život i rad Crkve i zato treba o njoj voditi računa.

Pokreti za oslobođenje, dekolonizacija i politička nezavisnost stvarnosti su s kojima se Crkva susreće, posebno u zemljama Trećega svijeta. Najveća preokupacija ovih mladih naroda jest postići vlastitu autentičnost i ponovno otkriti svoj identitet. Crkva je u prošlosti direktno ili indirektno, opravdano ili neopravdano, bila povezana s kolonijalnim vlastima i, ako sada želi preživjeti i uspjeti, mora se potpuno distancirati od ostataka kolonijalizma i solidarizirati se s narodnim težnjama potpuno se ucijepivši u život i kulturu naroda, jer Duh Sveti ne obavezuje na određenu kulturu.

Siromaštvo, nerazvijenost, nepravde i potlačenost također su životni pratioci naroda Trećega svijeta. Razlika između bogatih i siromašnih, onih na putu razvoja, neprestano se povećava. Mnogi su još i politički potlačeni, nepravda je ukorijenjena u socijalno-ekonomsko-političkim odnosima, a posljedica toga je siromaštvo, diskriminacija i rasizam. U evangelizaciji Crkva mora voditi računa o ovim problemima. U onim krajevima gdje su stotine tisuća ljudi izloženi bijedi i neimaštini, gdje su izloženi nepravdama i tlačenju, djelo evangelizacije Crkve nužno mora uključiti, kao integralni dio, solidarnost i suradnju s ljudima koji se bore da postignu oslobođenje i integralni progres.

Industrijalizacija, urbanizam, utjecaj znanosti i tehnologije, posebno kod naroda u razvoju, donijele su silne promjene na svim područjima. Uz pozitivne promjene napuštaju se zdrave tradicije i istinske vrijednosti. Može li Crkva svojim starim strukturama i statičkim načinom života uspjeti?

Proces sekularizacije napreduje u cijelom svijetu. Živimo u sekulariziranom svijetu, sami smo sekularizirani, naviještamo Evanđelje sekulariziranom čovjeku. Znamo li pristupiti ovom sekulariziranom čovjeku?

Ateizam je postao pozitivni element naše civilizacije. Postigao je legalnost, postao je atraktivan. Kao ideologija preoblikovao je socijalne, ekonomske i političke sustave. Karakterističan je za Drugi svijet — svijet socijalističkog društvenog uređenja. Interesantan je i zamaman zemljama Trećeg svijeta, a priželjkuju ga i radnici, mladi, jednim dijelom i intelektualci, političke partije i ekonomisti Prvog svijeta. Je li moguće evangelizirati ovaj svijet? Bez obzira na neprijateljstvo političkog sustava i nijekanje vjerske slobode ili progone Crkva treba tražiti načine kako prikazati problem Boga.

Uloga lokalne Crkve, njezini odnosi prema drugim starijim Crkvama i posebno prema Rimskoj crkvi. Referenti posebno Afrike i Azije neprestano su inzistirali i naglašavali važnost lokalne Crkve. Ona je ostvarenje misterija Crkve na jednom određenom teritoriju, u određenom vremenu, među određenim ljudima. Ona mora biti originalna, zrela. Tu zrelost može postići samo indigenizacijom. Mora prilagoditi metode evangelizacije, pedagogiju, katehizaciju, liturgiju religioznim tradicijama, kulturi, mora razvijati svoju vlastitu autohtonu teologiju. Zakonodavstvo opće Crkve treba biti fleksibilnije. Lokalna Crkva mora biti priznata, njezina zakonita autonomija mora biti respektirana. Potrebno je više decentralizacije. Biskupske konferencije trebaju imati

veći ugled, da bi mogle preuzeti odgovornost na sebe i donositi potrebne odluke. Jednakost svih liturgijskih obreda neka bude zagarantirana.

Evangelizacija mladih. Oni su sadašnjost i budućnost Crkve i zato im treba posvetiti svu pažnju. Otvoreni su duhovnom, zajedništvu, suradnji. Osjetljivi su na pravdu, probleme društvenog života i uopće ljudskog napretka. Obraćaju se Bogu ali ne Crkvi. Ne može li im Crkva pružiti ono što vole i traže, a da ipak ostane Crkva Kristova?

Pobožnost puka, proširena je ne samo među kršćanima. Puk često živi u jednom sakraliziranom svijetu. U Boga vjeruje na svoj način, obraća se Majci Božjoj, svecima. Prima, istina, glavne sakramente, no ipak su mu najdraže pučke pobožnosti: devetnice, procesije, hodočašća, zavjetovanja, pokore ... To je pogodno tlo za produbljenu evangelizaciju. Nadalje, u svijetu je probuđen interes za dublji duhovni život. Crkva to mora iskoristiti.

Evangelizacija pojedinih grupa, kao radnika, intelektualaca, obitelji koju nazivlju »kućna crkva« — prva ćelija crkvenog zajedništva, evangelizacija onih koji su izgubili vjeru ili se ohladili — mnogi su predlagali novi katekumenat kršćana.

Oci su u referatima naglašavali i uočavali i pozitivne elemente: u Crkvi živi vrlo duboki osjećaj za njezinu misiju, ona se brine za siromašne, služi čovječanstvu na odgojnim i karitativnim područjima, brine se za bolesnike. Ona djeluje preko mnoštva herojskih laika, svećenika i biskupa koji sav svoj život predaju njezinom poslanju.

S bolju priznaju i njezine negativnosti: u Aziji, Africi još uvijek izgleda strana, previše zapadna. Još je navezana na kolonijalne vlasti, previše institucionalizirana, legalistička, autoritarna i kruta.

Referenti su gotovo redom naglašavali imperativ da se Crkva mora obratiti i obnoviti, da mora samu sebe evangelizirati. Ona mora biti zajednica Duha Svetoga u kojoj će čovjek moći doživjeti Boga, ona je neprestano izarivanje pashalnog misterija Krista. U evangelizaciji i obraćenju Crkve mnogi su uočavali veliku ulogu malih, tzv. bazičnih zajednica.

Ekumenizam je potreban ne samo zato da se otklone podijeljenosti, da se makne sablazan za druge, jer je ona velika zapreka za prihvaćanje Evandolja, nego prvenstveno da kršćani ostvare sami sebe.

Gotovo svi govornici su naglašavali da je evangelizacija bitni dio njezina djelovanja, *raison d'être* njezina postojanja, da je ona dužnost svih njezinih članova: biskupa, svećenika, đakona, redovnika i redovnica, laika, žena, katehista, obitelji, mladih, radnika, odgovornih za javni život ...

U sredstva kojima će se Crkva služiti referenti su uvrstili sredstva društvenih komunikacija, pastoralne i prezbiterijalne savjete, biblijsku obnovu, reformu katehizacije, liturgijsku reformu, nove službe, a Afrika i Latinska Amerika i ređenje već oženjenih, zrelih muževa.

U svojoj sintezi kard. Cordeiro donosi i zapreke i prednosti koje su oci isticali da stoje evangelizaciji na putu.

Ovim dokumentom-sintezom imali su sinodalni oci pred sobom sav materijal. No, da sve ovo ne bude previše, krakovski kardinal Karol Wojtyła izabrao je 6 najsržnijih pitanja i predložio ih ocima za drugi dio rada u 12 studijskih grupa, gdje će biskupi teološki obraditi materijal, a zatim rezultate svojih diskusija vratiti ponovno u plenum na prihvaćanje.

Wojtyła je predložio: 1) Duh Sveti i suradnja čovjeka u evangelizaciji; 2) Navještanje Evandjelja i popratni znakovi; 3) Crkva kao univerzalni sakrament spasenja u djelu evangelizacije; 4) Doprinos Crkve za integralni razvoj i oslobođenje čovjeka; 5) Navještanje kao zadaća cijele Crkve i 6) Lokalna crkva u evangelizaciji.⁸

Pojedine studijske grupe uzele su teme koje su ih prema njihovom sastavu interesirale ili koje su smatrale za sebe prikladnijim i tako započele teološku obradu materijala. Moramo nažalost reći da je ova teološka obrada bila dosta siromašna. Rasprave su se vodile gotovo u začaranom krugu.⁹ Komentatori ipak ističu neke rezultate:

Teologija Duha Svetoga bila je tema na kojoj su oci mnogo inzistirali. Duh Sveti djeluje u srcima onih koji evangeliziraju, on pripravlja tlo na koje će pasti »sjeme Riječi«, apostoli dakle nisu sami. Težnja za dubljim duhovnim životom, molitvom, kontemplacijom koja se danas osjeća sve više u svijetu, obraćanje Bibliji, karizmatski pokreti, želja za mirom i bratstvom među ljudima koja je danas tako živa u svijetu znak su prisutnosti Duha Svetoga ... Glavni i odgovorni za evangelizaciju jest zapravo Gospodin — to nije traženje alibija, nego za onoga koji vjeruje, utješna stvarnost. Čovjek nije sam na polju evangelizacije, on je suradnik Duha.¹⁰

Lokalna crkva bila je tema koja je možda najviše zagrijala duhove. Pokrenuli su je posebno afro-azijski biskupi. Naime, dok mlade afro-azijske nacije traže vlastiti identitet i samostalnost i Crkva se u tim nacijama želi distancirati od kolonijalne prošlosti i naći svoje mjesto u tkivu autohtone kulture. Ova težnja je bez sumnje opravdana, ali se ne smije zaboraviti da su one dio univerzalne Crkve na svom tlu, da su i one baštinici teološkog nasljedstva opće Crkve, da ova vidljiva Crkva ima svoju vidljivu glavu s kojom su i oni povezani.¹¹ Njihov zahtjev za autohtonom afričkom, odnosno azijskom teologijom vrlo je delikatan problem. Teologija, to su refleksije o vjeri, a ova je posvuda ista, jedna. Zato je možda bolje govoriti o pluralitetu teologa nego pluralitetu teologija. Teolozi će iz svoje kulturne sredine, iz svoje kulturne baštine dati naravno mnogo svoga.¹²

Tema o lokalnoj crkvi ne bi bila tako eksplozivna da se radilo samo o klasičnim odnosima između Rima i pojedinih crkava sa »periferije«, između primata i biskupske autonomije, između mjesnog pastorala i općih smjernica. Radilo se i osamostaljenju ovih mladih crkava i od evropske i američke crkve. Indigenizacija, akulturacija i oslobođenje

⁸ Herder Korrespondenz, 12(1974), 654.

⁹ Ibid.

¹⁰ La Civiltà Cattolica, 2987(1974), 436—437.

¹¹ Ibid., 444s.

¹² Ibid.

moгу biti i jesu putovi k većem osamostaljenju, ali ako se s ekonomsko-političkog područja prijeđe na crkveno, pogotovo kad se miješa oslobođenje i obraćenje, kad je eshatološko spasenje gotovo zapostavljeno materijalnom, tada neograničena autonomija može biti velika opasnost da se izgubi i jedinstvo vjere.¹³ Svakako ovo pitanje traži mnogo studija. Indigenizacija Crkve Afrike, Azije ili kojeg drugog kontinenta, koliko je s jedne strane opravdana, ima i svojih granica. Ubrzo se u radnim grupama, iako ih je čak osam uzelo ovu temu, uvidjelo da je ovo pitanje za njih preteško i da je zato bolje prepustiti ga jednoj internacionalnoj teološkoj komisiji na razmatranje. Teologija lokalne crkve kod nas katolika još je mlada i nedorečena. Afrička Crkva zburnila je staru Crkvu.

Naviještanje Evanđelja zadaća je cijele Crkve. Ova tema bila je često na tapetu. Definicija evangelizacije koju je ovo zasjedanje dalo vrlo je široka. To je naviještanje vesele vijesti spasenja svih ljudi u Isusu Kristu, i to riječima, djelima i samim životom. Ona obuhvaća čovjeka i upućena je na sve ljude. Evanđelje nije najuzvišenija nauka, ono je život. Evangelizacija nije samo služba Crkve, još manje dužnost, ona je *raison d'être* njezinog postojanja.¹⁴

Iako Sinoda nije otišla u pitanju dužnosti evangelizacije dalje od II Vat. sabora, čini se ipak, da je u jednoj stvari uznapredovala. P. Domenico Grasso ističe da je na novi način prikazala ulogu žene-laikinje u evangelizaciji. Njoj do sada nije davana uloga do one velike i svete u obitelji. No danas, kad žena sve više ulazi u javni život i javnu službu u društvu, nije čudo da i kršćani traže njezin angažman i izvan obitelji. U ovome su se posebno isticali biskupi Trećeg svijeta, koji u nedostatku svećenika, najviše osjećaju potrebu iskoristiti sve raspoložive snage.¹⁵

Teologija oslobođenja bila je jedna od onih teških tema zbog koje Sinoda nije uspjela donijeti završnog dokumenta. Krist je naviještavao spasenje bitno duhovno i eshatološko, tj. oslobođenje čovjeka od grijeha. Međutim sinodalni oci naglašavali su da je nemoguće ne protegnuti ovo oslobođenje od grijeha i na oslobođenje od posljedica grijeha — egoizma, nepravde i nasilja što sve rađa neravnopravnost među ljudima. Naglašavajući dakle njezino eshatološko značenje isticali su i njezinu vremensku dimenziju. Povezivanje nacionalnog, političkog i ekonomskog oslobođenja i, naravno, angažiranje Crkve u tome, tražili su pretežno biskupi Trećeg svijeta, a posebno biskupi Latinske Amerike. Komentatori ističu da su evropski biskupi, naglašavajući eshatološki smisao oslobođenja, isticali i njegovu vremensku dimenziju, ali se posebno s latinskoameričkim biskupima nisu slagali u načinu kako i koliko se Crkva u ovom vremenitom oslobođenju treba angažirati. Tako su dakle i u ovom pitanju biskupi bili podijeljeni i nemoćni riješiti problem. Teolozi i Crkveno učiteljstvo imat će posla.

Rezultat teoloških refleksija u studijskim grupama na koncu rada prezentirao je, kako je to pravilnikom bilo predviđeno, u generalnoj kongregaciji kard. Wojtyła. A na temelju dobivenog materijala iz studijskih grupa, te sinteze izvještaja predstavnika kontinenata i kasnijih

¹³ Herder Korrespondenz, 12(1974), 653.

¹⁴ La Civiltà Cattolica, 2987(1974), 445s.

¹⁵ Ibid.

izlagača koju je prezentirao kard. Cordeiro trebalo je sastaviti završni dokument. Ovaj zadatak povjeren je posebnoj komisiji od 21. člana. Kako nam je poznato, doživio je potpuni neuspjeh.

Završni tekst dokumenta izradili su specijalni sekretari Sinode p. Domenico Grasso i p. Simon Amalorpavedess. No, kako se nisu slagali u temeljnim postavkama teme Sinode i kako su za izradu teksta imali vrlo malo vremena, tekst je bio vrlo površan. Tri četvrtine teksta odbijeno je u generalnoj kongregaciji kao neprihvatljivo. Ocijenjen je kao previše uopćen i nimalo vjeran odraz raspravljanja na Sinodi.¹⁶

Tako npr. težnja za indigenizacijom Crkve, ugradnjom Evanđelja u izvorne kulturne i religijske oblike Afrike i Azije, u kojoj je bilo govora, svedena je u dokumentu samo na jednu vrlo šturu rečenicu. O tzv. afričkom putu u Evanđelje, o nužnosti neprestanog obraćenja u samoj Crkvi radi vjerodostojnosti naviještanja Evanđelja dokument nema ni jedne riječi. O krštenima koji su vjeru izgubili, a o kojima su oci mnogo raspravljali i tražili uspostavu katekumenata za njih da bi ih se duhovno oživjelo, dokument kaže samo »da ih treba nanovo zadobiti«. O mladima vrlo malo i ne prenosi misli iznesene na raspravama, o radništvu, o mnogima koje osjećaju potrebu za Bogom, cijene vjerske vrednote, ali ne razumiju jezik Crkve dokument gotovo i ne govori. O nekršćanskim religijama, za koje su oci Trećeg svijeta govorili kao o vrijednoj pripravi za Evanđelje, dokument suzdržljivo kaže samo »da sadrže neke pozitivne vrednote«. O povezivanju evanđeoskog spasenja i ljudskog oslobođenja, o vjerskim pravima i uopće o pravima čovjeka govori vrlo općenito.¹⁷ Treća Crkva bila je previše jaka da bi se mogli oglušiti o njezine potrebe.

U takvoj situaciji jedna skupina sinodalnih otaca predložila je da Sinoda zajedno s Papom uputi svijetu Poruku o pravima čovjeka. I doista, poruka bude pomno sastavljena i od svih odobrena.

»Sveti Otac, u jedinstvu s biskupima okupljenima na Sinodi, upućuje ovu poruku«. U njoj nalazimo rečenice koje potpuno odgovaraju duhu i tonu u sinodalnim raspravama: »Hoćemo da dignemo glas u ime svih ljudi koji trpe nepravdu. Crkva čvrsto vjeruje da je promicanje ljudskih prava zahtjev Evanđelja... da je obavezana da se i sama trajno samoispituje i da neprestano pročišćuje vlastiti život, vlastito zakonodavstvo«. Poruka govori posebno o pravu na život svakoga čovjeka, o pravu na prehranu, o društveno-ekonomskim pravima, o kulturnim i političkim pravima, o pravu na vjersku slobodu. Na kraju Poruke Papa i biskupi izjavljuju da Crkva »oprašta svima koji su je progonili i klevetali; da obećava otvorenost, simpatiju i razumijevanje onima koji je stavljaju u pitanje, koji je izazivaju ili napadaju«.¹⁸

Oci su još izdali jednu Izjavu sinodalnih otaca upućenu vjernicima u kojoj izražavaju svoje zadovoljstvo s obavljenim velikim poslom, bogatom izmjenom iskustava, iskreno priznajući i razliku mišljenja i nesporazume do kojih je kod zajedničkog rada došlo.

Sinodu je zaključio osobno Papa, a u zaključnom govoru izražavajući svoje veliko zadovoljstvo, najljepšim ocjenama ocjenjujući rad u

¹⁶ Herder Korrespondenz, 12(1974), 654—656.

¹⁷ Glas Koncila, 22(1974), 8—9.

¹⁸ Ibid.

Sinodi, osvrnuo se na one kritične teme u kojima vidi opasnost, i koje zbog toga treba pojasniti. To je odnos partikularnih crkava s Apostolskom stolicom, pluralizam teologija, ljudsko oslobođenje u obje dimenzije, postojanje malih zajednica koje trebaju biti uklopljene u život Crkve. Mnoge je ovaj govor zbulio. Papa je bio drugačiji kad je učestvovao u generalnim kongregacijama.

Ovim je dne 26. listopada 1974. IV Biskupska sinoda završila svoj rad.

Uspjeh ili promašaj?

Kritike na račun IV Biskupske sinode već prije početka zasjedanja zbog širine teme, nedovoljne demokratičnosti, a kasnije zbog kočenja mladih poletnih Crkava Trećeg svijeta i na koncu zbog neuspjelog završnog dokumenta prisiljavaju nas da si postavimo pitanje, je li Biskupska sinoda 1974. promašaj ili uspjeh?

Činjenica je da su svjetski komentatori koji su u tisku izvješćivali o radu Biskupske sinode davali pretežno negativne komentare. Naš *Glas Koncila* u svojim izvještajima često spominje, onako usput, ove negativne kritike komentatora. Svjetski tisak mi nije toliko dostupan, ali ono nešto talijanskih, njemačkih i jedan ili drugi francuski časopis koje sam imao prilike konzultirati doista smatra ovo zasjedanje, ako ne promašenim, svakako bez konkretnih rezultata. Ne smijemo zaboraviti da je svjetski, kako vjerski tako i svjetovni tisak, sklon senzacijama, stvorio ozračje napetosti, pisao o neuspjehu i besplodnosti zasjedanja Sinode ponajviše zbog činjenice što nije uspjela donijeti završni dokument.

Naš društveni tisak gotovo je ignorirao zasjedanje Sinode. I to je taktika. Ono malo što je javljao bilo je uglavnom negativno. Tako npr. Zagrebački *Vjesnik* od 15. listopada 1974. donosi članak »Može li uopće opstati Crkva?« u kojem tendenciozno izabranim citatima Pape želi informirati čitatelje o neuspjehu Sinode. Zagrebački *Start* (!) od 1. studenog 1974. u članku Maroja Mihovilovića »Isus s kravatom« ističe neuspjeh Sinode u pokušaju osuvremenjenja viere i Krista. Sarajevsko *Oslobođenje* od 8. studenog 1974. u članku »Rascjep u biskupskom sinodu« piše da je »biskupski sinod završen u znaku velikih razilaženja između vatikanske kurije i »narodnih« crkava, naročito onih iz Afrike i Latinske Amerike«. *Nedjeljna Dalmacija* od 10. studenog 1974. donosi članak Ive Mihovilovića »Tendencija autonomizma«, u kojemu se naglašava da je dominantna ideja Biskupske sinode bila veći izraz autonomije mjesnih Crkava. Mihovilović, nadalje, piše da se zbivaju bitne promjene i da bitne zasade II Vat. koncila nisu zaboravljene. On zaključuje da je »progresivni kurs u Crkvi dobio nove poticaje«. Njegov je članak jedini ozbiljan u našem društvenom tisku napisan o Biskupskoj sinodi, pa jer je k tome i dosta objektivan, zaslužuje naše priznanje.

Što se tiče našeg vjerskog tiska, možemo govoriti samo o *Glasi koncila*. Ostali listovi ili časopisi samo su općenito, kakvim manjim člankom, informirali svoje čitatelje o zasjedanju Biskupske sinode. *Glas koncila* je u pravom novinarskom stilu donosio izvještaje pune

bogatstva i života. Pa iako je na kraju izostao završni dokument — izvještaji nisu prešutjeli i negativnosti — čitatelj osjeća da se u Crkvi nešto veliko zbilo, da je Crkva opet učinila jedan korak naprijed.

Unatoč pretežno negativne kritike svjetskog tiska, mislim da smijemo reći da je IV Biskupska sinoda bila uspješna.

Sve one lijepe ideje, želje i prijedlozi, ona izmjena iskustava, kontakti i doprinos Pape blagoslovljeni su plod Sinode. Odustajanje od završnog dokumenta više je znak zrelosti i svijesti velike odgovornosti ovoga skupa nego li njegovog neuspjeha. Problemi su golemi, mišljenja su različita, crkvena i svjetska javnost očekivala je od sinodalnih biskupa ozbiljnost i odgovornost; i oni su bili svjesni da odlučuju o budućnosti Crkve. Ali za sve to je jednomjesečno zasjedanje Sinode bilo prekratko.

Zrelo i odgovorno su pristupali problemima. Govorili su otvoreno i s ljubavlju. Kažu da je sam Papa poslije jedne generalne kongregacije uskliknuo: *Che circolazione di idee* — Kakve li izmjene misli!¹⁹ Nadalje, ova je Sinoda otvorila oči svima nama da vidimo da Crkva nije više evropska — ili da nije više samo evropska — tu je i Treća Crkva!

Činjenica da svjetski kat. tisak: *Communio*, *Theologisch-praktische Quartalschrift*, *La Civiltà cattolica* ... na svojim stranicama objavljuje studije o velikim i teškim temama Sinode, kao Evangelizacija uopće, Lokalne Crkve, Teologija oslobođenja, problem malih, bazičnih zajednica u Crkvi²⁰ znači da Sinoda nije neuspješno završila svoj rad, nego da je tek započela s radom. Zar i ovaj naš skup ovdje nije dokaz tome?!

Nadalje, mnogo govori činjenica da pojedini učesnici IV Biskupske sinode poslije njezina zasjedanja daju intervju e i pozitivno se o njoj izražavaju. Tako npr. kard. König u izjavi za bečki radio veli da je »Crkva odložila svoje evropsko odijelo«. On s velikim optimizmom gleda na razvoj ideja koje su iznesene na Sinodi, u njima vidi budućnost Crkve. Kölnski kardinal Höffner izjavljuje u kat. listu »*Rheinischer Merkur*« da je za Sinodu biskupa značajna »iznenađujuća samostalnost i zdrava samosvijest« biskupâ Trećega svijeta, te da su ovi biskupi dali »lekciju poniznosti zapadnom svijetu«.²¹

Jedan od delegata naše Biskupske konferencije, o. Mijo Škvorc, dao je također intervju za *Glas koncila*,²² i to pod naslovima »Nitko se nije sablaznio« i »Lijepi grč problema«, u kojem je uz pozitivnu ocjenu Biskupske sinode spomenuo doprinos naših delegata (prilozi o evangelizaciji u sekulariziranom i ateiziranom svijetu i misli o obitelji kao osnovnom mjestu evangelizacije). On smatra da će Biskupska sinoda biti početak otvorenijeg traženja rješenja velikih problema u evangelizaciji našega društva.

Sve u svemu, čini se, da je IV Biskupska sinoda bila smjeli korak naprijed dostojan II Vatikanskog koncila.

¹⁹ *La Civiltà Cattolica*, 2987(1974), 446.

²⁰ G. RUGGERI, *Evangelizzare oggi*, in *Communio* 17(1974); R. J. KLEINER, *Die IV. Römische Bischofssynode zum Thema »Basisgruppen«*, in *Theologisch-praktische Quartalschrift*, 1(1975), zatim P. GORDAN, *Kirche in der Welt von heute*, *ibid.* *itd.*

²¹ AKSA, 8. XI. 1974., 4—5.

²² *Glas koncila*, 23(1974), 3 i 24(1974), 3.